

ЗА ЖЕТВАТА.

Времето за жетва приближава, подиръ нѣколко дни ще са зажелтъятъ нивята. Жетвата е една отъ най-важнитѣ полски работи, за това и сѣкій земеделецъ трѣба да обърне сичкото си внимание на жетвата.

По насть както за сичко, тъй и за жетвата не са глѣда на рѣдъ; жене са до най-късно време, т. е. когато вече житото е сѣвсѣмъ презрѣло. Не може да са опредѣли точно времето въ кой день именно да са женатъ нивята, защото то зависи отъ мѣстото и отъ времето когато са е сѣяло. Зависи юще и оттова, за какво ще употрѣбимъ пшеницата: за храна ли, за проданъ ли, или за семе? Ако е за семето, то трѣба да са остави на нивата до тогава, т. е. да не са жене до тогава, до като узрѣе сѣвсѣмъ добръ, защото не зрѣло семе не е добро за сѣтва; отъ такова семе не можемъ да очакваме добра жетва, въ житото бива много главня и т. н. Ако ли пакъ бжде житото за проданъ, или за домашно употрѣбленіе, то трѣба да са жене тогава, когато е най-тежко зърното, а най-лека сламата; дѣто ще са каже, че не трѣба да са чака да узрѣе сѣвсѣмъ житото. Но като казваме, че не трѣба да са чѣка да узрѣе сѣвсѣмъ житото, то не казваме да са жене тогава, когато зърното е юще като млѣко. Колкото по-рано са пожене житото, толкова и сламата бива по-добра, а зърното по-лоше. Три недѣли преди подпѣлното озрѣваніе на житото, сламата захваща да губи отъ

тежината си, да сѣхне, и се повече и повече да отлеква и по-малко храна да остава въ нея. А единъ мѣсець преди озрѣваніето си, зърното е сладко и млечно, и отъ день на день млѣкото са сгѣстява, до дѣто най-послѣ това млѣко са преобрѣща на брашно. Щомъ са довърши преобрѣщаніето на млѣкото въ брашно, което става 14 дни преди подпѣлното и сѣвършенно озрѣваніе на зърното, — въ това време има въ пшеничното зърно най-много брашно и лепиво. И тъй, ако са пожене житото 14 дни преди подпѣлното си и сѣвършенно озрѣваніе, то въ това време зърното бива най-тежко, въ него има най-много и най-хубаво брашно, а най-малко трици, защото кожицата (люспата) му е тогава най-тенка.

Ако ли пакъ са остави да премине това време, и ако са чака, да озрѣе добръ зърното на класа, то ще захване да става се повече и повече дебела люспата на зърното, брашното ще остане по-малко, и наистина отъ такова презрѣло жито са добиватъ много трици, но по-малко и лошо брашно. Сѣкиму е познато, че брашното е по-скѣпо отъ трицитѣ; когато е тъй и сѣкій ще глѣда да му даде житото повече брашно отъ колкото трици. Дѣто ще са каже, че житото трѣба да са жене тогава, — ако не бжде за сѣтва, — когато има въ зърното пай-много и най-добро брашно. — Търговците (захиреджитѣ), брашнаритѣ, воденичаритѣ, хлѣбаритѣ, съ една дума сички, които купуватъ жито, познаватъ твърдѣ добръ сѣко зърно кога е женато, като го прехапятъ съ зѣби.

Когато види земледѣлецътъ, че наближава времето за озръване, че класътъ захваща да желтѣе, трѣба да ходи често на нивата си и да преглѣдва: да ли зърното е млѣчно, или е захванало вече да са преобрѣща на брашно. Щомъ забѣлѣжи, че млѣкото е захванѣло да са преобрѣща на брашно, трѣба отъ този день да брой 14 дни, и като са изпълнятъ 14 дни, да жене безъ отлаганіе.

По насъ, до колкото знаемъ, житата са женатъ много късно, когато сѣ вече презрѣли, по това не е добро, — както казахме, — не само за това, дѣто брашното бива по-малко и лошо; но и много зърна са истърсватъ изъ класоветъ и когато са жене житото и когато са вържатъ сноповетъ и когато са товарятъ на колата и стоварятъ. За това сѣкій може да са увѣри, отъ преорачното стърнище на таквази нива, житото на която са е женѣло тогава, когато е било презрѣло, и отъ това сѣ са истърсили много зърна, та подиръ нѣколко дни слѣдъ преораніето на нивата ще са види, че цѣлата нива е позеленѣла отъ истърсенитъ зърна, които сѣ поникнали.

Освѣнъ това отъ късната жетва и сламата бива лоша, защото презрѣлитъ класове и стѣбла изгубватъ много хранителни за добитѣка частици.

Сичкитъ ниви, посѣяни съ жито, които има единъ ступанинъ, разумѣва са, че за единъ или два дена не могатъ да са поженатъ; но и за това има причина: най-напредъ да са пожене опъви нива, която е посѣяна най-рано, послѣ посѣянната подиръ нея и, най-послѣ, посѣянната най-късно.

Отъ казанното до тука са разбира,

че равната жетва е много по-добра отъ късната. И старитъ Римляне сѣ са били увѣрили отъ опитъ за тѣзи истина, за това сѣ и държали това правило: „по-добрѣ е да са жене два дена по-рано, отъ колкото два дена по-късно.“ По това правило трѣбало би да са държатъ сички наши земледѣлци, особено онѣзи, които иматъ малко жетвари. Жито отъ късна и презрѣла жетва не е добро нито за проданъ, нито за брашно. Но, както казахме по горѣ, онова жито, което са кажимъ да оставимъ за сетва, трѣба да бѣде добрѣ озрѣло. За семе може да са оставя едно най-добро парче нива да са пожене по-късно, когато озрѣе добрѣ житото. Когато приближи време за сеидба, ний ще поговоримъ повечко за семето, за сетката и так. нат.

ЗА ОРАНИЕТО.

Полза отъ дълбоката оранъ.

Въ мисълтата книжка на *Ступанъ* говорихме общо за дълбокото ораніе, а сега да поразглѣдаме каква полза има отъ дълбоката оранъ :

1. Когато са оре земята дълбоко, водата, която са излива отъ голѣмитъ дъждове, лесно са процѣжда, отива въ земята, а не стои отгорѣ, както ако е плитко орана; а пакъ въ време на суша, тѣзи влага стои за много време въ земята, защото сичката вода отъ дъждоветъ си е останѣла въ дълбоко-ораната земя.

2. Корѣнитъ на растеніята могатъ по-лесно, по-добрѣ и по-надълбоко да отиватъ въ дълбокоораната земя, дѣто

могатъ да намѣрятъ и повече храна.

3. Въздухообразнитѣ (вѣтровити) газове, които са намиратъ въ въздуха, могатъ по-добрѣ да пробиватъ и влизатъ въ дълбокоораната земя, а то е много добро, защото органическитѣ (орядни) останки изгниватъ по-скоро и служатъ за храна на растеніята, торѣтъ изгнива и са разлѣчва по-скоро; разнитѣ соли и други вещества, които са намиратъ въ земята, съ влизаніето на вѣтровититѣ отъ въздуха газове, разлѣчватъ са и хранятъ по-добрѣ растеніята.

4. Земята става по-топла, което е добро, — защото по-скоро извѣтря из лишната (зіяде) вода за да не гние семето или корѣнитѣ на растеніята и т. н. Дълбокоораната земя става юще по-топла и за това, защото слѣпчевитѣ зари могатъ по-лесно да пробиватъ и влизатъ въ нея и т. н.

5. Буренѣтъ, трѣвулакѣтъ, който пречи на питомнитѣ растенія да растатъ свободно и който отузема значително количество отъ хранителнитѣ за питомнитѣ растѣнія частици, които са намиратъ въ земята, съ дълбоката оранъ са исчисти и искорѣпява.

6. Въ дълбокоораната земя отива по-малко семе за сетва, защото колкото посѣемъ сичко ще изникне; а ако бѣде земята плитко орана, трѣба да са сѣе повече семе, защото много зърна ще пропаднатъ, не ще изникнатъ.

7. Познато е, че много отъ нашитѣ питомни растенія, жита или други, страдатъ много пѣти отъ разни болести. Едно отъ добритѣ срѣдства да са предвардятъ растѣніята отъ тѣзи болести е и дълбоката оранъ.

8. Познато е тѣй сѣщо, че хранитѣ,

житата, често полѣгатъ. Едно отъ добритѣ срѣдства е пакъ дълбоката оранъ.

9. Растеніята не сѣ изложени толкозъ на мраза въ дълбокоораната земя, както въ плиткоораната.

10. Ако не е дълбоко орана земята, когато вали силенъ дѣждъ, водата ще заваѣче и изнесе изъ нивата повечето храна за растѣніята, която са намиратъ отгорѣ на нивата, особено ако е стрѣмна, наведена.

11. Съ дълбокото ораніе жилавата земя става по-рахла и по-сипкава; земята, прѣстѣта са размѣсва по-добрѣ, и са умножава храната въ орната земя.

12. И най-послѣ, отъ дълбокото ораніе може да са очаква изобилна и богата жетва, по-голѣма полза. Единъ дюлюмъ (увратъ) дълбока оранъ принася толкова полза, колкото два дюлюма плитка оранъ. Ако са преоре на пр. единъ дюлюмъ нива 14 прѣсти на дълбоко, а други два дюлюма 7 прѣсти, то единѣтъ дюлюмъ ще даде толкова полза, колкото другитѣ два дюлюма, които сѣ преорани плитко т. е. 7 прѣсти.

Тѣзи сѣ по-главнитѣ добрини и ползи отъ дълбоката оранъ, която препорѣчваме на нѣшитѣ земледѣлци; но да не забравятъ и онова, за което сме имъ споменували и другъ пѣтъ, че когато ще захванатъ да оратъ дълбоко онѣзи ниви, които сѣ били плитко орани, то не трѣба извѣднажъ и на първи пѣтъ да са оре много на дълбоко, по съ първото ораніе малко дълбоко, съ второто повече и т. н. Есенно време колкото и дълбоко да са оре, не поврежда нивата.

КАКВО ИМА ПО СВѢТЪТЪ.

Ако оризътъ е важенъ за южна Азия, за сѣверна Африка и за южна Европа, то царйовиците (кукурузътъ) сж важни за възростающето население на Америка и за южна Европа. Ако равнините, които са намиратъ близо до Миссисипи, до Амазонската рѣка и до Лаплата бждатъ принудени нѣкога си да хранатъ такова гжсто население, каквото храни Индия, то царйовиците ще да са обработватъ повече отъ сичките други хлѣбни растения. Никой не може да ни каже кога именно сж донесени въ Европа пшеницата, ржжта, пшмикиътъ и просото; а сѣки ученъ човѣкъ знае въ кое време европейските жители сж бѣле първъ пътъ кукурузникъ или качемакъ. Когато Х. Колумбъ открилъ, въ 1492 г., островъ Куба, то видѣлъ, че жителите на тоя островъ обработватъ това полезно растение и употрѣбляватъ го за храна. Вкусътъ му са показалъ на Колумба доволно приятенъ. Но най-много Колумбъ билъ зачуденъ отъ неговата необикновена голѣмина. На слѣдующата година, когато Колумбъ влѣзълъ съ триумфъ въ Барцелона, той донесалъ на своите покровители (на Фридериха и Изабела) сжпоцѣненъ даръ. Тоя даръ са е заключалъ въ нѣколко човала съ царйовици. „Въ онова време предъ тронътъ на вѣиценосяните касидски владѣтели, заедно съ огромните богатства, бѣха донесени и кочене съ царйовици“, говори единъ испански поетъ. Разбира са, че въ онова време Колумбъ не е нито подозрѣвалъ, че неговите царйовици ще да принесатъ на човѣчеството милионе пжти по-голѣма полза, нежели неговите елмазе и неговите златни самородки.

И така, царйовиците, които сж расле въ дѣло сжстояние почти по сичка срѣдня Америка и които сж са обработвае на Антилските острове, въ Мексика и въ Перу, сж биле принесени най-напредъ въ Испания, а отъ тамъ сж са распространиле по сичките горѣщи и умѣренни страни на Старииятъ свѣтъ. Днесъ царйовиците си сж

намѣрили второ отечество по сичките брѣгове на Срѣдиземно море. Сега-за-сега съ това полезно растение са хранатъ италианците, маджарете, сирійците, египтяните, южно-славянските племена, ромъците и пр. Сѣки изъ насъ е познатъ съ това полезно растение и съ неговата височина и плодovitостъ; но не сѣки изъ насъ знае, че въ горѣшните страни на земното кълбо кукурузътъ достига до 14 фута височина. На самиятъ върхъ на това растение са намира мѣтлища, която сждържа въ себѣ сжмжжкото оплодотворение и която виси надъ своята сжпруга доволно живописно. Отъ своята страна тая сжпруга, която е закрыта отъ сѣка една страна, отваря отчасти върхътъ си и остави вжнъ такава една косица, която прилича на нѣжна коприна. Семето на мжжкиятъ цѣтъ пада на тая косица и оплодотворява растението. Сжзрѣлиятъ вече плодъ е покритъ съ 9 листе. Ако свалите тие пожълтѣле вече листе, то ще да намѣрите отъ 8 до 12 рѣда (на сѣки рѣдъ са намиратъ отъ 30 до 40 жрна), които сж нарѣдени правилно отъ корѣнътъ и до върхътъ. Вжобразете си сега, че въ оние страни, въ които кркурузътъ са ражда изобилно, сѣки единъ корѣнъ дава отъ 3 до 7 кочана, слѣдователно щастливиятъ селѣнинъ набира по 3,360 жрна отъ сѣко едно растение. Изъ сичкото това ние можеме да заключиме, че това растение е по-плодовито отъ сичките други хлѣбни растения. Нашиятъ селѣнинъ бива задоволенъ когато сѣки класъ отъ неговата пшеница му даде 25 жрна; а въ Мексика сжществуватъ такива влажни и топли страни, дѣто, съ помощта на искусствено то подиванне, но безъ сѣко наторяване, сѣки единъ кочанъ дава по 480 жрна, и дѣто това растение са сѣе и сжбира три пжти презъ годината. Разбира са, че вториятъ и третиятъ посѣвъ ставатъ не на сжщото поле.

Ако въ сѣверна Америка кукурузътъ и да не е до толкова плодороденъ, защото земята по тие мѣста е доволно бѣдна, то въ Нансидвания, почти на сѣверните граници, това растение се още дага два пжти и повече доходъ отъ пшеницата. Доходите,

които принася на Сѣверо-Американските Щати това полезно растение, сж твърде голѣми, ако царѣвиците и да са продаватъ по-евтино отъ сичките други жита. Въ 1853 г. тая страна родила 6,500,000 бушели *) пчимиѣ (за 4,815,000 долара), 14,000,000 бушели ржжъ (за 12,600,000 долара), 110,000,000 бушели пшеница (за 100,000,000 дол.) и 600,000,000 бушели царѣвици (за 240,000,000 дол.). Помислете си сега какво плодородие би дала южна Америка, ако тя да би са обработвала както трѣба!

Но главното преимущество на царѣвиците или на кукурузътъ са заключава въ това, че тие по-малко отъ сичките други хлѣбни растения страдаятъ отъ болѣсти и отъ други природни причини. Ни вредителните роси, ни мѣната, ни опустошителните вихрушѣи, ни изобилните порое не сж въ състояние да му направатъ твърде голѣма вреда. Единственните негови неприятели (или приятели) сж единъ родъ насѣкоми (когато кукурузътъ е още младъ) и множество пилци (когато е той зрѣлъ). Но по планинските мѣста и на сѣверъ отъ екваторътъ това растение има и други по-опасни неприятели. Като истиненъ синъ на тропическото слънце, това растение страдае доволно чувствително отъ студени дждове и вѣтрове, които не само че му не позволяватъ да дозрѣе, но развиватъ въ плодътъ му такава една ядовита болѣстъ, която са нарича главница (Ustilago Carbo Tul.). Отъ тая сжща болѣстъ страдаятъ и другите хлѣбни растения. Тука сжмъ длъженъ да ви кажа и това, че плодородието на кукурузътъ зависи твърде много отъ умѣнието на неговиятъ стопанинъ, който го е посѣлъ. Сѣки, който са занимава са развѣдението на това растение, трѣба да има на умътъ си слѣдующите двѣ обязанности: 1) Да го копае добре и да не позволява на непотрѣбните бурене да растатъ между лѣхите му; 2) Да не обрѣзва горнята мѣтлица до онова

време, дорде са не оплодотвори кочанътъ, т. е. дорде косицата не захване да вѣне.

Въ сѣверна Америка коченете са лущатъ съ желѣзна стѣргалка. Това лущение произхожда до толкова бързо, щото единъ работникъ е въ състояние да олуши на деньтъ около 600 оки кукурузъ. Намъ не трѣба да бжде чудно ако видиме, че на тоя свѣтъ сжествува доволно разнообразенъ кукурузъ, защото това растение са сади и подъ тропическите лучи на слънцето, и на планината Титикаха, която има 12,000 фута височина отъ повърхността на морето. Мексиканскиятъ кукурузъ са отличава отъ инглизскиятъ до толкова, до колкото са отличава и добрата загария отъ ржжъта.

Въ Мексика и въ Перу пндѣиците варатъ отъ царѣвици особенъ родъ буза, която бива за тѣхъ доволно вкусна. Тая буза са вари така. Най-напредъ кукурузътъ са натопява въ вода и оставя са да прорасте; а послѣ са суши на слънцето, тмче са, вари са съ вода и оставя са да прокисне. Тая буза има жадникавъ цѣтъ и бива малко горчивичка. Изъ сладковатите кукурузевѣ стѣбелки мексиканците варатъ и ракия, която бива твърде неприятна на вкусъ. Мексиканските жени иматъ обичай да джвчатъ тие стѣбелки и сурави. За животните кукурузътъ е твърде хранителенъ. Въ Америка съ тие плоди хранатъ даже и конете сп. Домашните економисти говорятъ, че онзи конь, которого хранатъ съ кукурузъ, бива по-ягкъ и по-способенъ за тѣшки работи. Така сжщо кравите даватъ повече млѣко, а кокошките и свинете биватъ по-вкусни, ако са хранатъ съ кукурузъ. Кукурузътъ е хранителенъ и за човѣкътъ. Множество докторе говорятъ, че кукурузенниятъ хлѣбъ не е хранителенъ за човѣкътъ и че отъ него произхождатъ множество болѣсти въ стомахътъ; а химията ни доказва противното, т. е. тя ни доказва че въ него са намиратъ толкова хранителни вѣщества, колкото и въ пшеницата. Единственниятъ недостатокъ на кукурузътъ са заключава въ това, че той сждържава въ себѣ си твърде малко

*) Бушель са нарича оная американска мѣра, съ която мѣратъ жито. Единъ бушель има около 30 оки.

клейковина (gluten), слѣдователно той сжне и окоравява доволно скоро.

Вагнеръ говори, че ако жителите на Порто-Рико да би посвѣтили своите труди на друго нѣкое занятие, а не да садатъ и да ѣдатъ исклучително кукурузъ, то положението на народътъ бѣ било малко по-добро. Това не е вѣрно. Жителите на тая страпа сж криви не за това, че сѣятъ и ѣдатъ кукурузъ; а за това, че не хранатъ съ него различни животни, които така сжщо могатъ да имъ послужатъ за храна. Сѣка една храна е вредителна, ако са употрѣблява суха, т. е. безъ никакви други смѣшения.

(Продължава са.)

ПРІЯТЕЛИ НА ЖИТОТО.

Най-добритѣ пріатели на житото сж птицитѣ. Нашитѣ хора глѣдатъ на птицитѣ като на свои непріатели — душмани, и то за това, защото имъ изѣдатъ по нѣкое зърно жито, а не знаятъ колко много зърна сж са опазили отъ безбройнитѣ бубулечки и много други насѣкоми, които са изѣдатъ отъ птицитѣ.

Ако не би били птицитѣ, които бранятъ житата и другитѣ сеидби отъ бубулечкитѣ и червеитѣ, то много помалко жито би са женкло. Като исклучимъ, извадимъ, само нѣколко птици, сичкитѣ други птици сж за насъ повече полезни отъ колкото вредителни. Когато е тѣй, защо да биваме сами на себе си непріатели и да говиме и убиваме немилостиво и безъ разлика сичкитѣ птици?

Богъ е нарѣдилъ, щото птицитѣ да пазятъ сеидбитѣ ни отъ реченнитѣ непріатели на житата; но селенинътъ слабо познава това отъ Бога дадено добро, що го има отъ птицитѣ. Ній сме

виждали мнозина отъ нашитѣ да развалятъ гнѣздата на птицитѣ, да зематъ изъ тѣхъ яйцата и птиченцата имъ. Старитѣ трѣба строго да забраняватъ това на младитѣ.

Щомъ изгрѣе приѣтното слънце, и хвърли топлината си върху замръзналата отъ зимнитѣ снѣгове и дъждове мокра земя, нашитѣ сеидби са развеселяватъ и захващатъ да растатъ успѣшно; но ето ти изъ земята, изъ дърветата и Богъ знае отъ кадѣ юще излизатъ и са появяватъ хилѣди и хилѣди бубулечки, червеи и др. А кадѣ отиватъ тѣ? На нашитѣ сеидби! Но пазителитѣ, тѣй да кажемъ, на нишитѣ сеидби, — птицитѣ, като молнія (свѣткавица, блѣскавица) са спущатъ на тѣзи непріатели на хранитѣ. Ето ластовицитѣ, дивитѣ ластовици (каджки наречени) и други ни дохождатъ на помощъ да отбранятъ сеидбитѣ ни отъ непріателитѣ имъ; тѣ, наистина, дохождатъ да са хранятъ, но въ сжщото време и насъ отъ зло да избавятъ. Тѣ освободяватъ нивята ни отъ безбройнитѣ душмани — бубулечки, червеи и др.; тѣ (птицитѣ), спазватъ по-голѣмата частъ отъ златнитѣ ни житни зърна.

Тѣй сжщо и врабчетата, кукувицитѣ, кукумѣвкитѣ и др. сж наши пріатели, та и ако си клѣвнатъ отъ нужда нѣкое зърно, то трѣба да имъ са опрости, защото тѣ само тогава правятъ това, когато нѣма какво да ядатъ.

КРАВА ДОИЛНИЦА.

Добри крави доилници сж единъ отъ богатитѣ извори за посрѣщаніе на до-

машинитѣ ни потрѣби. Но крава отъ крава има голѣма разлика, било по паметната, било по хранитбата. Сѣкій, който обича да има крави, ще бѣде любопитенъ да знае какъ могатъ да са познаватъ кои крави доилници сѣ добри и какъ трѣба да са хранятъ и глѣдатъ, за да даватъ повече и по-добро млѣко.

Добрината на доилницитѣ крави не са състои само въ това, да даватъ много млѣко, но и добро; защото млѣкото отъ сѣка крава, както и отъ сѣки други добитѣкъ, не е се еднакво по добрината си.

По главни знакове, по които може да са познае една крава доилница, сѣ слѣдующитѣ: ако е кравата възмалка, деликатна, сѣ длѣжка и лека глава, овисналъ тѣрбухъ, тенка и дѣлга опашка, мека и пружива кожа, меки и гладки косми, долната частъ на кравата тънки, вимето слабо меснато и покрито сѣ кратки, тенки и гладки косми, млечнитѣ жили дебели и видливи. Ако са забѣлѣжатъ тѣзи знакове въ една крава, може да са каже, че таквази крава ще дава повече и по-добро млѣко. Трѣба да забѣлѣжимъ на онѣзи, които доятъ кравата, юще и това, че когато доятъ трѣба да издоютъ сичкото млѣко до капка, защото отъ опитъ са е доказало, че и най-добрата и добръ хранена крава доилница захваща да дава се по-помалко млѣко, ако не са издоела до капка, когато са дои.

Добритѣ крави доилници не сѣ винаги хубави на глѣдъ. Швейцарскитѣ крави сѣ на глѣдъ много хубави, а Холандезскитѣ, които даватъ най-добро и много млѣко, сѣ доста слаби. Сла-

битѣ крави даватъ най-добро и много млѣко за това, защото повечето храна служи за произвождане на млѣко, а които сѣ тѣсти, храната имъ служи повече за правеніе мѣсо.

Най-добрата крава е тѣзи, която дава най-много доходъ, отъ която има най-много полза, защото се толкова храна трѣба да давашъ на недобрата крава, колкото и на добрата; се сжщитѣ разноси и трудъ трѣба да правимъ за едната, както и за другата. Когато е тѣй, не ли е по-добръ да има човѣкъ добра крава, отъ която ще има повече полза сѣ сжщитѣ разноси и трудъ, както ако държи таквази, която твърдѣ малко или нищо го не ползува.

ЗА КЪЩАТА.

Въ минѣлитѣ книжки на „Ступанъ“ са обѣщали, че ще събираме и понаписваме по нѣщо за кѣщовничеството, като са водимъ по най-добритѣ и нови по тѣзи частъ списатели, и то разбира са, съобразно сѣ нашѣ домашенъ животъ.

Кѣщата е срѣдоточіе на домашния и фамилиаренъ животъ; въ нея можемъ да намираме почивка слѣдъ многотрудното си работеніе, и укрепленіе, сила за нова работа; въ нея домакинята, ступанката са грижи за доброто на съюга си и челядѣта си; въ нея растатъ и са развиватъ дѣцата; въ нея сѣ пругътъ (мжжътъ) и бащата намиратъ угодни и пріятни забавленія, весели лица и добро дочакваніе. А който нѣма въ кѣщата си миръ, любовъ и добро забавленіе, той напразно ще ги търси извънъ кѣщата си.

Сѣкій знае, че нѣма по-сжщпоцѣнно нѣщо за човѣка отъ здравіето; защото, като е здравъ може лесно да си достави потрѣбнитѣ за живота му нѣща; а за да бждемъ здрави, едно отъ главнитѣ условія е да бжде кѣщата ни, въ която живѣемъ, добра и здрава:

зимѣ да е прилично топла, а лѣтъ — не много горѣща, да не бѣде влажна, често да са провѣтря, да е свѣтлива, широка и т. н., съ една дума да бѣде отъ сѣка страна угодна. А пжкъ за да бѣде кжщата угодна, трѣба да е съзидана, направена на добро и сухо мѣсто, въздухътъ и свѣтлината свободно да влизатъ въ нея.

Ако кжщата бѣде направена на влажно мѣсто, въ околността ѝ, или въ самата кжща са испаряватъ разни миризми, които повреждатъ въздуха въ стаятъ (одаи). Освѣнъ това влагата подпомага гниеніето на оржднитѣ тѣла, като на пр. дърва, и други растителни и животински твари, които са намиратъ въ пукнатинитѣ на пода (дюшеме), по стѣнитѣ, кюшетата и т. н. Оттова са испаряватъ вредителни вони и са раждатъ мачички растенія и животинки, на пр. мухуль (плесень), мачички гжбички и т. н., които са издигатъ въ въздуха или тѣ сами, или пжкъ тѣхнитѣ останки, а ній ги дихаме, и съ това повреждаме здравіето си. Оттова и дохожда онѣзи не згодна вони, които удара на мухуль когато влѣземъ въ влажни стая. Който са е вече приучилъ на такъвъ въздухъ, той го не усѣща, но наскоро поблѣдява лицето му, не му са иска да работи нищо. Освѣнъ това са пораждатъ много болести, които най-послѣ докарватъ и смъртъ.

Влажната кжща са познава не само по вонята, която удари на мухуль, но и по влажнитѣ стѣни, на които и много пжти са виждатъ по стѣнитѣ доста голѣми капки. Освѣнъ това въ влажна стая може да са намѣри бѣлизнявъ или зеленъ мухуль по стѣнитѣ, по кожитѣ, по хлѣба и т. н., а пжкъ гвоздѣитѣ, ключоветѣ и други желѣза раждасватъ.

Въ новонаправени кжщи човѣкъ трѣба да влѣзе да живѣе чакъ тогава, когато сж вече съвсѣмъ изсжхили.

Ако искаме да не бѣде кжщата ни влажна, не трѣба да внасяме въ нея сами влага. Когато са мие пода (дюшеме), ако е съ дъски постанѣ, трѣба да глѣдаме по-скоро да го изсушимъ. Дѣто подътъ е добъръ тѣй, щото една дъска да е яко задѣпена до друга, тамъ трѣба, слѣдъ като са е истрилъ и

измилъ пода, да са тури на една страна на стаята нѣколко прѣсти на дебело сухъ кѣськъ, който като постои малко да са изрива полѣка къмъ вратата. Пѣськътъ попива въ себе си токурѣчи сичката влага, а тогава трѣба само да са отрие пода съ нѣкоя суха кърпа.

Трѣба да са внимава іоще, щото въ стаята, въ която живѣемъ, да не са вари, готви, пере, скорбяса и т. н., защото съ това въздухътъ са доста навлагава и разваля. Тѣй сжщо е вредително да са държатъ цвѣтя въ стаятъ, дѣто спимъ. По причина на яката миризма, що издаватъ нѣкои цвѣтя, много пжти са е случвало да са умирали хора. А освѣнъ това растеніята изпущатъ и издихватъ изъ себе си ношѣ много вътлена киселина, за която и други пжтъ сме споменували, че е много вредителна за нашето здравіе, когато я дихаме или поемами въ себе си.

За да имаме чистъ и здравъ въздухъ въ стаятъ си, не е доста само да глѣдаме да не са испаряватъ въ тѣхъ разни вредителни вони, но да са грижимъ іоще, щото често да отваряме вратата и прозорцитѣ, за да влиза свободно чистъ въздухъ. Когато е студено добръ би било да са излазя изъ тѣзи стая, която са провѣтря. Добръ е да са провѣтрятъ стаятъ баремъ три пжти на день, и то сутрина и послѣ сѣко ѣденіе; ако ли пжкъ и спимъ въ сжщитѣ стая, то трѣба іоще да ги провѣтряме преди да идиме да спимъ.

(Слѣдва.)

РАЗНИ.

Който желае да са предпазя отъ холерата, той трѣба да сжблюдава въ кжщата си голѣма чистота. Освѣнъ това, той трѣба да не ѣде нищо не зрѣло и нищо изгнило. Най-полезна храна въ холерно време е мѣсото. Това мѣсо трѣба да са пече или да са вари безъ никакви зеленчуци.

ПОДАРКИ ОТЪ «СТУПАНЪ».

Родолюбивій г-нъ Ненко Вѣлчовъ отъ Плевенъ подарява за селото си Крушевица едно годишно течение отъ «Ступанъ».